

ДОСУДОВА ПРОБАЦІЯ В УКРАЇНІ

Погореленко В.В.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. Турута О.В.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057)702-1-465)

e-mail: volodymyr.pohorelenko@nure.ua

In the article is analyzed the procedural order of consideration a question on necessity of drawing up of the prehearing report concerning the accused in court. The specifics and significance of such report are determined. This research reveals some problems arising in practice, and it is offered ways of their decision.

Кримінальним кодексом України запроваджено ряд нових, альтернативних позбавленню волі, видів кримінальних покарань, а також передбачено можливість звільнення засудженого від відбування покарання з випробуванням за умови гарантії його виправлення без відбування покарання. Прийнятий у 2015 р. Закон «Про пробацію» створив систему заходів, спрямованих на реабілітацію людини, в т.ч. виконання покарання, призначеного судом. Стаття 2 Закону України «Про пробацію» визначає пробацію як систему наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. Метою пробації є забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинувачених, з метою прийняття судом рішення про міру їхньої відповідальності. Таким чином, національна пробація складається з трьох видів пробації, що обумовлені особливостями правового статусу осіб (суб'єктів пробації) в системі правосуддя: досудова пробація, наглядова пробація, пенітенціарна пробація.

Новелою Закону України «Про пробацію» є те, що одним із видів пробації є досудова пробація, яка передбачає забезпечення суду формалізованою інформацією, що характеризує обвинуваченого, з метою прийняття судом рішення про міру його відповідальності. Результатом діяльності досудової пробації є складання досудової доповіді, яка повинна містити соціально-психологічну характеристику обвинуваченого, оцінку ризиків вчинення ним повторного кримінального правопорушення та висновок про можливість виправлення обвинуваченого без обмеження волі або позбавлення волі на певний строк. Безперечно, інститут досудової пробації є позитивним зрушенням у кримінальному законодавстві. Однак, оскільки цей інститут є новелою кримінального законодавства, то відсутні

практичні напрацювання, а це зумовлює певні неточності і проблемні моменти його впровадження.

По перше, за приписами ч. 2 ст. 314-1 КПК України досудова доповідь щодо неповнолітнього обвинуваченого віком від 14 до 18 років складається незалежно від тяжкості вчиненого злочину, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Імперативний характер цієї норми свідчить про обов'язковість складання досудової доповіді щодо неповнолітнього обвинуваченого. Водночас у п. 6 ч. 3 ст. 314 КПК України передбачено, що у підготовчому судовому засіданні суд має право доручити представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь. Таким чином, указані норми кримінального процесуального закону конкурують між собою, одночасно встановлюючи обов'язок призначення досудової доповіді у вказаній категорії справ та надаючи право суду щодо прийняття такого рішення.

По-друге, законом не надано обов'язкового значення для суду щодо висновку органу пробації, і суд вирішує, яке ж покарання обрати за власним переконанням та на підставі всіх обставин справи. Непоодинокі випадки, коли орган пробації вважає за можливе виправлення особи без його ізоляції від суспільства, проте суд все ж обирає покарання у виді позбавлення волі, так як на таке рішення впливають й інші чинники, які не охоплювались межами дослідження органу пробації.

По-третє, суди в своїх ухвалах, доручаючи органу пробації скласти досудову доповідь, досить часто визначають занадто малі строки для здійснення такого доручення. Для підготовки досудової доповіді працівник органу пробації має поспілкуватися з найближчим оточенням обвинуваченого, а саме: рідними, друзями, колегами, іншими особами, які знайомі з ним, а також отримувати інформацію з інших джерел, зокрема, матеріалів кримінального провадження, місця роботи або навчання, проживання тощо (ч. 2 ст. 72-1 КПК України). Збір всієї необхідної інформації, зустрічі з обвинуваченим, складання висновку, – все це потребує багато часу, який здебільшого не надається судами, що призводить до формалізму, неякісного збору інформації, і, відповідно зводить нанівець мету запровадження досудової пробації.

Підсумовуючи викладене можемо констатувати, що інститут досудової доповіді є позитивною новелою, направленою на професійне інформування суду про особу обвинуваченого з метою призначення йому більш справедливого і ефективного покарання. А тому, без сумніву, цей інститут слід вдосконалити, врегулювавши передусім неузгодженість норм кримінального процесуального закону, а також інші проблемні питання, що виникають під час його застосування на практиці.